

TADEUSZ MAJDA

(Warsaw)

Turkish-Byelorussian-Polish Handbook

The manuscript of a Turkish-Byelorussian-Polish vocabulary and dialogues is kept in the Museum of History and Ethnography of the Lithuanian Academy of Sciences in Vilna.* The manuscript was compiled after 1836 and copied by Szegidowicz. The handbook is not entitled and contains a list of words and dialogues in Turkish with equivalents in a mixed Byelorussian-Polish language. The text, both Turkish and Byelorussian is written down in Arabic script. This little manual was assigned for the Lithuanian Tatars, who at the beginning of the 19th century were emigrating to Ottoman Turkey. Therefore the author of the manual included many useful words and expressions connected with farming and agriculture, such as names of grain, tools and animals, together with phrases useful for emigrants — farmers and craftsmen who were looking for a job in Turkey. Coming from the part of Poland which was at that time under the Russian rule, the Tatars had to say that they come from Russia! (*Moskov tarafundan*) and that they speak Russian. For facilities during the journey names of towns on the route leading from Poland to the border of the Ottoman Empire were added. At the end single phrases and numerals are given in the Moldavian language, also in Arabic script.

The writing system

Generally, the author followed the system of rendering Turkish words popular in Turkey in the 19th century. The shape of the Arabic letters is not typical for

* The description of the manuscript gives A.K. Antonovič, *Byelorusskie teksty pisannyje arabskim pis'mom*, Vilnius 1968, pp. 90–97.

Tatar manuscripts, e.g. they are not so elongated and shortened. However, such more elongated letters occur in the notation of Byelorussian and Polish words. Along with the writing system of vowels and consonants which was used at that time in Turkey, e.g. the use of *matres lectionis*, a differentiation of front and back vowels in vicinity of consonants, we find very often a phonetic system to record vowels and consonants, even in words of Arabic origin, for ex. لَازِمٌ *lazım* instead of لَازِم; مَقَاصُ *makas* instead of مَقَاص. To denote the vowel “o” the author adopts a notation innovated for the Byelorussian words, namely by putting *fethe* with a following letter *vav*, for ex. چوق *çok*, اولقأدار *olkadar*. Sometimes the *medde* comes for *fethe*, for ex. آجل *ecel*, آو also او *ev*.

The language

Though the manual was composed in a milieu of Polish-Lithuanian Tatars, it reveals essentially the Ottoman-Turkish language. There are also some features characteristic for the Gagauz dialect (language). One can suppose that the author who had a good knowledge of Ottoman-Turkish spent a time in a Gagauz dialect speaking community. In that way we can explain a mixed character of the language of the manual which, in my opinion, could be characterized as “Ottoman-Turkish with Gagauz elements”. For example such forms as the infinitive *-maya/-meye*, the present tense *-yir*, as well as some phonetic features, like the passage $\check{z} > \check{c}$, or the dropping away the initial “h”, show the impact of the Gagauz dialect.

Gagauz dialect (or language) of the first half of the 19th century has not been described. The only early texts of the Bessarabian Gagauzes were collected by Moškov and published by Radloff in 1904.¹ Later publications deal more or less with the modern Gagauz dialect. Many scholars, for ex. G. Doerfer² regard the Gagauz as a dialect of Ottoman-Turkish. Others, like I. Pokrovskaja³ declare Gagauz as an independent Turkish language. Another point of view represents G. Décsy who considers Gagauz as an “island language”.⁴ Modern Gagauz dialect is more complex described by G. Doerfer and I. Pokrovskaja. Comparing the modern Gagauz dialect and the language of the manual one distinguishes many common features.

The manual reveals, generally speaking, a phonetic stage of modern Turkish. It concerns specially the vowel and consonant harmony, although we notice yet some traditional way of denoting suffixes exclusively with a voiced consonant (like in 19th century Ottoman-Turkish), for ex. *yokdur* (يوقدُر), *gitdi* (كئدي), but we

¹ W.A. Moškov, *Narečija bessarabskich Gagauzov*; ² G. Doerfer, *Das Gagausiche*; ³ Z. Pokrovskaja, *Grammatika gagauzskogo jazyka*; ⁴ G. Décsy, *Die linguistische Struktur*.

find also assimilated forms, like *kayattı* (قَيْطَى), *unuttum* (أُونُوطُتُومُ). In some cases there occur forms typical for old Ottoman-Turkish together with forms characteristic for modern Turkish, for ex. the pronoun *ol* and *o*, the particle of interrogation *mi* and *mu*, the copula *-dur* but also *-dür*, *-dur*, *-tur*, *-dir*. This proves that the process of assimilation of labial and non-labial vowels was not yet completed.

The manual reveals some features that differ from the literary Turkish. These features are characteristic both for the spoken Turkish and for dialects.

Vowel changes

There are several phonetic changes in comparison to the literary Turkish.

a > ı : *sıraç* (15 b) $\neq$ *saraç*

e > i : *iştımem* (8b) $\neq$ *iştemek*; *mizar* (14b) $\neq$ *mezar*; *zingin* (17a) $\neq$ *zengin*;
risimçi (2a) $\neq$ *resimci*; *dive* (14b) $\neq$ *deve*; *veriyim* (11a) $\neq$ *vereyim*

i > e : (variant of phonem "e") *deri* (10a) $\neq$ *diri*; *deleriz* (15a) $\neq$ *dilemek*; *nerelesi* (18a) $\neq$ *nereli*; *teste* (11b) $\neq$ *testi*

ı > o : *razo* (19a) $\neq$ *razi*

o > a : "a" occurs often in a surrounding of rounded consonants, it is perhaps an influence of Byelorussian, in which there is a tendency to pronounce "o", especially in the first syllable, as a covered "o" (å), for example: *tapuk* (6a) $\neq$ *topuk*; *taprak* (12a) $\neq$ *toprak*; *bağday* $\sim$ *boğday* (13b) $\neq$ *buğday*.

Assimilation of vowels (progressive and regressive)

e - a - e > a - a - a : *barabar* (6b) $\neq$ *beraber*; *e - i - e > e - e - e* : *değermen* (7a) $\neq$ *değirmen*; *a - i > a - a* : *sahabi* (8b) $\neq$ *sahip*; *ı - a > ı - ı* : *yılın* (10a) $\neq$ *yılan*;
i - e > e - e : *şemşek* (10a) $\neq$ *şimşek*; *e - i > e - e* : *teste* (11b) $\neq$ *tesi*; *â - ı > a - a* : *kahat* (14a) $\neq$ *kâğıt*; *o - u > o - o* : *çoçok* (16b) $\neq$ *çocuk*; *a - u > u - u* : *sunduk* (14a) $\neq$ *sandık*.

Labialization of vowels

The labialization of vowels occurs in a surrounding of rounded consonants, for ex.: *covdar* (13b) $\neq$ *çavdar*; *fuça* (13b) $\neq$ *fıçı*; *tarafundan* (18a) $\neq$ *tarafından*; *dövşürmeye* (7a) $\neq$ *devişirmek*; *sarumsak* (17b) $\neq$ *sarımsak*.

Delabialization of vowels

There are several examples which indicate this phenomenon, for ex.: *ü > i (e)* : *biyük* (1b) $\neq$ *büyük*; *biyemiş* (12a) $\neq$ *büyümüş*; *ü > e* : *gemüşci* (15b) $\neq$ *gümüşçü*;
o > a : *savuk* (8a) $\neq$ *soğuk*; *çoçak* (5a) $\neq$ *çocuk*; *u > ı* : *burın* (2a) $\neq$ *burun*; *ü > i* : *minasib* (5a) $\neq$ *münasib*.

Other examples of the change $o > a$ were discussed earlier.

Dropping of vowels

Dropping of vowels, especially of the initial vowels, is one of the characteristic features of the Gagauz dialect, for ex.: *şitmeli* (5a) $\neq$ *işitmek*; *slattı* (12b) $\neq$ *ıslatmak*; *zengi* (14a) $\neq$ *üzengi*; *yuklamaya* (17b) $\neq$ *uyuklamak*; *şkenbe* (5b) $\neq$ *işkembe*; *skemle* (11a) $\neq$ *iskemle*.

Elision

Falling out or elision of the initial “y” with the following vowel “ı, i” is testified in: *ikamalı* (17b) $\neq$ *yıkamak*.⁵ Other examples of the elision are: *kılıç* (14a) $\neq$ *kılıç*; *lahna* (16b) $\neq$ *lahana*; *brak* (12b) $\neq$ *birakmak*.

Old Ottoman forms

a) With a rounded vowel: *altun* (13b) $\neq$ *altın*; *zeytun* (13b) $\neq$ *zeytin*; *sanduk* (15a) $\neq$ *sandık*; *kemür* (14a) $\neq$ *kemir*; *içün* (18b) $\neq$ *için*; *getürmeye* (11a) $\neq$ *getirmek*

b) With an unrounded vowel: *burın* (1b) $\neq$ *burun*; *dpğrı* (1b) $\neq$ *doğru*

c) Transitional forms: *fundık* (13b) $\neq$ *fındık* ($<$ *funduk* $<$ new Greek *pondokio*)

Epenethic vowels

a : *yaparak* (14a) $\neq$ *yaprak*; *yaya* (14a) $\neq$ *yay*; *doladur* (14a) $\neq$ *doldurmak*

ı : *tabıya* (14b) $\neq$ *tabya*

u : *uyuku* (17b) $\neq$ *uyku*

Haplology

The examples of syllable shortening are the following: *yelim* $<$ *yeyelim*; *yaçak* $<$ *yayacak*; *barsak* $<$ *bağırsak*.

Voiced consonants

They occur in some words, where in the standard Turkish we find unvoiced consonants, although sometimes voiced and unvoiced consonants occur alternately.⁶

⁵ Pokrovska, p. 44, 48.

⁶ See Doerfer, p. 266.

dürlü (1b) $\neq$ *türlü*; *bişür* (7a), *bişirdim* (14a) $\sim$ *pişir* (14a) *pişirmeye* (14a) $\neq$ *pişirmek*; *yabtım*, *yabma* (12a) $\neq$ *yapmak*; *gedürmeli* (7a) $\sim$ *getür* (11a) $\neq$ *getirmek*.

At the end of words unvoiced consonants occur quite often consistent with the pronunciation: *gelmes* (12a); *armut* (15b); *oruç* (2b); *beyas* (11b); *tophane* (2a). However sometimes voiced consonants occur at the end of words, it shows the impact of the writing system of the Ottoman, for ex.: *boynuz* (17a); *yüz* (16b); *ceviz* (19b); *tuz* (19b); *bilmez* (17b); *tob* (14a)

Consonant changes

Some consonant changes observed in the manual are characteristic both for the Gagauz and some Anatolian dialects:

$c > \varsigma$: *pançar* (1b); *geçe* (14b); *tençere* (17b); *çebi* (13b) $\neq$ *cep*; *azaçık* (9a);

çereme (19b); *çoçak* (5a); *böçek* (10a); *geverçin* (10a) $\neq$ *güvercin*.

$\varsigma > c$: *covdar* (13b) $\neq$ *çavdar*; *bıcağ* (11b); *bicmeye* (7a)

$\varsigma > \mathfrak{s}$: *geştım* (8b) $\neq$ *geçmek*; *aştım* (14b) $\neq$ *açmak*

$k > \underline{h}$: *ahça* (1b) $\neq$ *akçe*; *ahşam* (1a) $\neq$ *akşam*

$\check{g} > h$: *ahır* (11b) $\neq$ *ağır*

$\dot{g} > k$: *karib* (17a) $\neq$ *garip*

$\check{g} > \phi$: *sā* (6a) $\neq$ *sağ*; *acı* (8b) $\neq$ *ağaç* (*ağacı*)

$\check{g} > v$: *savuk* (8a) $\neq$ *soğuk*; *dovdu* (12a) $\neq$ *doğmak*

$g > y$: *diyil* (11b) $\neq$ *değil*; *eylenme* (13a) $\neq$ *eğlenmek*

$g > v$: *düvme* (15a) $\neq$ *düğme*

$g > \phi$: *ine* (17b) $\neq$ *iğne*

$s > \mathfrak{s}$: *ruşça* (18a) $\neq$ *Rusça*

$a\check{g}u > \bar{u}$: *ürlara* (19a) $\neq$ *uğurlar*⁷

Other consonant changes

$\mathfrak{s} > j$: *vijni* (14b) $\neq$ *vişne*

$n > l$: *filcan* (17b) $\neq$ *fincan*

$v > y$: *yayaş* (1b) $\neq$ *yavaş*

Consonant assimilation

$nl > nn$: *dinnemeli* (5a) $\neq$ *dinlemek*

In direct assimilation: $l > r$: *şarvar* (15a) $\neq$ *şalvar*

⁷ About changes of “ğ” (y,g) see Doerfer p. 266.

Simplification of consonant groups⁸

rk > *r* : *türçe* (19b) ≠ Türkçe

lk > *k* : *tiki* (9b) ≠ tilki

Dropping of consonants

h : *avuç* (17b) ≠ havuç

Labialization of consonants

n > *m* : *buyurum* (2a) ≠ buyurun; *kruşum* (14a) ≠ kurşun

Doubled consonants

sattın (7a) ≠ satın; *tatlı-mmm* (11b) ≠ tatlı mı⁹

Epenethic consonants

n : *skemnle* (11a) ≠ iskemle; *yumurtan* (13b) ≠ yumurta

Addition of initial “y”

“y” is added before a vowel: *yüzüm* (13a, 14b) ≠ üzüm

Diphtongization

e > *ey* : *eyrik* (13b) ≠ erik

Monophthongization

öy > *ö* /*ȫ*/ : *söleme* (9b) ≠ söylemek; *böle* (13a) ≠ böyle

ey > *e* /*ē*/ : *mehane* (15b) ≠ meyhane¹⁰

Haplology

yelim /b/ ≠ yeyelim; *araçayım* (11a) ≠ arayacağım

Addition of syllables

bedahava (19a) ≠ bedava

Sandhi

Allahasmarladık (1b) ≠ *Allaha ısmarladık* (pronunciation: *allasmarladık*); *ney-istersen* (9a) ≠ *neyi istersen*; *razo osun* (19a) ≠ *razi olsun*.

⁸ See Doerfer p. 268.

⁹ See Doerfer, p. 268.

¹⁰ See Doerfer, p. 267.

Exchange of letters

naslı (1b) $\neq$ *nasıl*; *Şurçuğa* (6b) $\neq$ *Ruşçuğa*; *gölmek* (10a) $\neq$ *gömlek*; *kruşum* (14a) $\neq$ *kurşun*; *doyrumalı* (17a) $\neq$ *doyurmalı*; *çömlek* (11b) $\neq$ *çölmek*.

Omission of case suffixes

pişir yemek (14a) (cook food) instead of *pişir yemegi*; but correct in *pişirmeye yemegi* (14a)

Omission of third-person possessive suffix

senin fabrika (2a); *ev tavan* (7a); *fildiş* (14a); *arpasu* (15b); *cuma gün* (17a), but correct in *çarşamba günü*.

Nouns in nominative case occur often with third-person personal suffix (and even with first person): *aklım*, *ağzı*, *teni*, *diresi*. This phenomenon is characteristic for the Gagauz dialect, namely words which denote parts of body and relationships always occur with a third-person personal suffix.¹¹

Alternative forms

Alternations of vowels and consonants occur both in word stems and in suffixes:

i $\sim$ *e* : *dive* (14b) $\sim$ *deve* (); *dile-* (1b) $\sim$ *dele-* (15a); *dik-* (10a) $\sim$ *dek-* (10a)
i $\sim$ *u* : in the interrogative particle *mı/mu* : *oynar musun* (15b). *çok mı* (16a)
öy $\sim$ *ö* : *söylesene* (18a) $\sim$ *sölemeye* (19b)
b $\sim$ *p* : *bişirdim* (15a) $\sim$ *pişir* (14a); *berşembe* (17a) $\sim$ *perşembe* (17a)
c $\sim$ *ç* : - *acak/açak* : *yayaşak* (12a); *olacak* (13a); *cuma* (17a) $\sim$ *çuma* (17a)
d $\sim$ *t* : -*dı/tı* : *gitdi* (12a); *slattı* (12b)
g $\sim$ *y* : *degil* (9a); *diyil* (11b)

Contracted vowels occur beside not contracted in such composed words, like *pazartesi*, but *cuma ertesi*

Predomination of suffixes with labial vowels over assimilated forms shows that the process of phonetic changes, e.g. the assimilation of suffixes with regard to the stem was not accomplished. In some cases it is a question of a traditional writing of suffixes, which does not regard the evolution of the spoken language.

Causative suffix -*Ür/Ir* : *bişür* (7a) $\sim$ *pişir* (14a); aorist suffix *Ür/Ir*: *bilürim* (15a) $\sim$ *bilir* (8b); copula: *dUr/dIr* : *kaçdur* (3a), *lazımdur* (5b), *degildür* (9a), *diyildir* (11b), *odur* (9a), *odur* (1b); gerund -*Üp/Ip* : *gelüb* (6b)

Similarly to Middle Ottoman some suffixes occur only with unrounded vowels, e.g. - *sIz* : *kuyruksız* (11b); -*cI* : *gemüşci* (15b); -*mIş* : *çürümiş* (12b)

The postposition /*y/lan/-len* (with) is the same as in modern Gagauz dialect: *yoluylan* (8a), *semtlen* (12a).

¹¹ See Doerfer, p. 268.

The use of the infinitive suffix *-maya/-meye* is also characteristic, although the modern Gagauz form is contracted: *-mā/-mā̃*.

Tenses

There are six tenses in the manual — the present *-yor*, the present — */y/ir*, the aorist *-r*, the *-di* past, the *-miş* past, and the future *-acak*. The present */y/ir* is the most common (*-yor* present occurs only two times). There are following variants of this suffix: *-/a/yır*, */e/yir* : *doğayır* (14b), *yakayır* (14b), *tütcyir* (17b), *gideyir* (14b), *gürleyir* (18a)

— */ı/yır*, */i/yir*. // *-yer* : *ağlayır* (18a), *oynayır* (15b), *diriliyir* (18a), *gürleyer* (10a)

The negative form: *-meyir*: *salvermeyir* (8a)

Moods

There occur three moods — the optative: *-a/-e*: first person *-eyim*, third person *-e*, first person plural *-elim*; the imperative — third person singular: *-sın*, second person plural: *-ın/-in*; conditional *-sa/-se*.

Syntax

In the order of words in sentence an impact of Byelorussian-Polish is evident, for ex. the predicate often precedes the complement: *Başladı ot çıkmaya* (11b)

Vocabulary

In the manual we find words diverging phonetically and morphologically from the modern Gagauz, like *küçek*, *risimçi*, words which do not occur any more, for ex. *yamak* ≠ *gitmek*, *eye* ≠ *sahip*, words of Byelorussian or Polish origin, for ex. *grah* ≠ *nohut*, *budka* ≠ *kulübe*, or clichés from Byelorussian, for ex. *varmadı* ≠ *yok* (Byelorussian equivalent “ne bilo”)

Generally Byelorussian and Polish equivalents reveal satisfactory the meanings of the Turkish words. In the Byelorussian part one finds also Turkish borrowings, like *ahşam*, *bayram*, *dua*, *farz*, *mizar*, *para*, *tophan*, *yahya*. There are also misunderstandings or false translations, for ex. instead of ‘arrow’ there is ‘bow’, *yemek* (eating) is translated as “budzem” which means ‘we will’. Misspellings, omitting of diacritic signs and letters, inversions, adding and changing of letters are certainly due to the lack of practice of the copist, for ex. *orma* instead of *orman*, *taş* instead of *yaş*, *belprağı* instead of *yaprağı*, *saban* instead of *sabah*, *urlara* instead of *urlar*. Finally we should mention some grammar errors concerning mainly a wrong use of cases, for ex. *buna* instead of *bunu*, or the use of interrogative particle *mi* after an interrogative adverb: *kaç gruşa satar mısın* (for how many kurush are you selling (this)).

Bibliography

- Adamović, M., *Konjugationsgeschichte der türkischen Sprache*, Leiden 1985.
- Décsy, G., *Die linguistische Struktur Europas. Vergangenheit. Gegenwart. Zukunft*, Wiesbaden 1973.
- Dmitriev, N.K., *Gagausische Lautlehre*. I–III, "Archiv Orientalni", vol. IV, V.
- Doerfer, G., *Das Gagausische*, in: *Philologiae Turcicae Fundamenta*, vol. I, pp. 260–271, Wiesbaden 1959.
- Moškov, V.A., *Narečija bessarabskih Gagauzov*, in: *Obraztsy narodnoy literatury tjurkskih plemen*, ed. W. Radloff, t. X. Sankt Petersburg 1904.
- Pokrowska, I., *Grammatika gagauzskogo yazyka. Fonetika i morfologiya*, Moskwa 1964.

Transliteration*

(1b) sildim / ōbtar; makas / nožice; pañçar / būrak; ben / já; sen / ti; ince / tonko; al / vezmi; dur / stoj; duruyur / stájic; çabuk / prendko; yemek / bŭzem;¹ ver / dáj; var mı / či jest; vardır; var / jest; amma / āle; naslı / kákoj; şesi² / holás; olzaman / tahdí; başında / na háláve; yokdur / ne máš; dur / stoj; naslı / ják; pek / mocno; onları / jix; olkadar takí; çok / mnoho; daha / ješče; yacak / bŭže; yayaş yayaş / pávoli pávoli; odır / tojo; budur / hto; ahça / hroši; lâzım / trebá; ne lâzım / nášto; Allah smarladık / biváj zdarov; safa geldi; hoş geldi / jec zdarov; Allah selâmetler / ščâslivá dârohá; biyük / veliki; küçük / málí; olmaya / trebá; çabuk çabuk / prenzje prenzje; üzerinde / ná verxu; unuttum / zápomnáv; gerek dilerse / káli xočeš; olmaz / nelzá; güç / trŭdno; aklım kayattı / rožum zhŭbiv; oldu / stálo; dürlü dürlü şey satarlar / vele rečej predajŭc; gerek ... bildim / znáju; bilmedin / ne znáju; olmadı / ne stálo; lâyık / priličnīj, sposobnīj, znáčinalīj (2a) efendim bana göster senin fabrika tophane / gospodin pokážite mne fabrika tophán; orda var yahya / tam jest jahja; efendi / gospodin; risimci / xudožnik; bu atları / tŭ imoná; sözi / slova; olsa / būdet; ka'dun / šidenije; ku'udun / šidenije; ka'ada / šidet; ağzı / rot; burinu / nos; yüzünü / lico, tvarā; teni / stán; toğrı / ná; belprağı / list; gögi / pŭb;³ gübeğ / pŭb; yelim ta'am / ješc potrávŭ; buyurum / prošā; buyur / čeho; ne var ne yok yeniden / što čuvác nováho; varmadı / be bīl; vardı / bīl; var mı / či jest; yok / net; ne derler / ná čto; dur bunda / stoj tŭt; yayaş / pávoli; heman / nelžaja /?/; daha / ješče; biyük / velikí; küçük / málí; sofra / stol; duruyur / stájic; dürlü / rod, sort, gili /?/, gatunek (2b) ben bunu satarım / já heto predajŭ; kim isterse satın alın /

* We follow the transliteration of Byelorussian and Polish words written in Arabic alphabet introduced by Cz. Łapicz in his publication *Kitab Tatarów litewsko-polskich*, Toruń 1986.

¹ Wrong translation, Turkish meaning is 'eating, food'.

² Misspelling, recte *sesi* as at page 10b.

³ Wrong translation, Turkish meaning is 'sky'.

xto xoče kūpic sobe; istemem / ni xáčū; daha kendi gezerim / ješče sám ježžic; kendi kullariñ / sám būdu zaživác; ne kadar pahası / ják jáno doráho; kaç gruşa / kolko leváv; satar mısın / predaješ; bunu bu şey / hetūjū reč; neredede satarlar / hže prádajūc; dur inme; ateş yokarım (3a) bir anadan biz kardaşım⁴ / ādnoj mátk'í mí bráce; ben biyüik / já stárši; naslı seniñ ismi / ják tvajo ime: benim ismi / májo ime; ya bunun ismi / ják jáho ime; ben bugün oruç tutayım / já šáhonna bost trimájū; kaç gün bayarama / za mnoho zon bájrám; bir hafta / āzin tizen; kaçdur / skolko; su verdi; olkadar / tákoj; mezata ver / būšzi ná licitácijū; olmadı / ne xvát'ilo (5a) bari hüdadan / od Bohá žedájū; gerek dilerse türk dili öğrenmeye / káli xoče tureckaho jeziká rozūmec; ürötmeye bilmeli / náūčicse znáci; bu sözleri bu atları / hetije slová, hetije imoná; her şeye / ná všistko; ne derler / ná što; gerek dilerse bilmeli şitmeli dinnemeli / káli xočeš rozūmec slūxác poslūšnemū; kulak tut / ūxo trimáj; dinne hem işit müsülman dili / prislūxáj ješče i čūj musulmanski jázik; islâm dini lâyıkdur / islamsk'ajū verejá náleží; hem farz erlere hem avratları hem çoçakları size ve biz lâzım minasib / fárz muščine ješče i kobetám ješče i zecem vám i nám trebá náleží; Allah ta'ala yardım eyleye hem bu dünyada hem ahiretde (5b) lâzımdur bilmeli bu mübarek dili bu sözleri gerek namazda ve gerek kabırda ve gerek duada her yerde / Bože dopomáží ješče ná hetim švece ješče ná támtim potrebá znáci heti vinšoju jenzik hetije slová xoc i u namáze xoc i u máhile xoc u du'ái ná káždim mejscū; eski eski evvel Allah gök yarattı melek yarattı yıldız ay güneş sonra yerde⁵ adam peygamber yarattı / od davnejšáho časū beršvi Boh utvoril nebo utvoril zverí⁶ mešec slonco potim z žemi ādam proroka utvoril; bir / jeden; adam / človek; baş / hálává; tohum / nášeno; ahzı / rot; dudakları / hūbí; dişleri / zūbí; dil / jezik; gözleri / oči; perçem / vloši; kaşları / brová; kirpikleri / vejátki; can / dušá; yürek / serco; ciger / vántrobā; şkenbe / pláxi; barsakları / kiški; elleri / rūki; parmakları / pálcı (6a) tırnakları / nohci; ayakları / nohí; tapokları / kostkí; dizleri / káleni; gübeg / būb; zekeri / šlunek; sa'a / zdarov; hasta / xorí; öldü / ūmár; ecel geldi / šmerc prišla; gitdi / pášov; geldi / prišov; kaldı / zástávša; vardı / biv; varmadı / ne biv; var mı / či jest; yok / ne máš; buyur / proše; esselâm aleykūm / privet'; nicesi keyfe / ják še ti máš; neiyi mi; şükür elhamdülillahi / xválá Bohū; ne var ne yok / što čūvác; yeni / novágo; sâ / zdarov; hasta / xorí; ecel geldi / šmerc prišla; gitdi / pášov; geldi / prišov; kaldı / zástávše; vardı / biv; varmadı / ne biv; var mı / či jest; yokdur / ne máš; buyur / čáho; esselâm aleykūm / vitáne; nicesi keyfe ne iyi mi / ják še ti máješ (6b) şükür elhamdülillahi / xválá Bohū; ne var ne yok yeniden / što čūvác novego; sen nicesi keyfe ne iyi mi; elhamdilillahi / xválá Bohu; nereden gelüb / skont izeš; Stanbuldan geldim / Stánbülū prišov; Şurçu'a giderim / do Ruščūku pájdu; pazara giderim / ná tárhavisko pájdu; itmek alırım

⁴ Recte *kardaşız*.

⁵ Recte *yerden*.

⁶ Wrong translation. Turkish meaning is 'angel' and 'star'.

/ xlebá ūzác; et işi var / mensá čeho jest; kaç para harçetti / vele par ekspansovál; yigir⁷ beş / dvassac pác; rubası / ożeno; geydim / ūložic; kuşandım / podpásácśa; eylenmem / začákaj; barabar / rázem; giderim / pojde; bir sa'at / jednā gozinā (7a) ev yabmaya / dom robic; pençeri / okná; kapı / zverí; soba / peč; ev tavanı / stálávano; hazır oldu / háto ostálo; satacaým / predám; giderim gayrı memlekete / pájdū do inśáho memleketu; tarla sürmeye / orác; tepeye komalı / ōkopí; eve gedürmeli / do domu správażic; kaç araba / vele fūr; harçettim / zek'spansavál; sattın / kūpic; ahça as / hrošej málo má penižej; ödünç alıram / pázi'zū; ot bilmeye / kośic; orak bilmeye / žác; dövmele / bic; deyermeñ çekmeli / do mliná; un ūtmeye / ná mūku málóc; itmek bişür / xleb peči; daha kazanayam / ješče zárobe; işi kalmadı / roboti ne stálo (7b) dövşürmeye / šeno hrápce; kuru mı / či sūxo; çi / mokro; beygir ver / konū daj oves; koş arabaya beygiri / zápráhaj koná; çok eylendi / vele zábávil; olmaz / ne možno; güç / trūdno; aklım kayattı / rożum poterál; öküz / vol; inek / krová; buza / cele; beygir / kon; at taşakları / oger z jájkámi; manda öküz / bujvol; sütlü inek / mlečna krová; fena beygir / bláhi kon; kart ayakları / stáří nohí; satarım / predám; panayır / kermáš; hevesim var mal sattın olmaya / mám oxotá kūpic jakego továrū; sevdim / lūbe; sevmedim / ne lūbe; vardım / bilem; varmadım / ne bilem; lâzım sattın olmaya / trebá kūpic (8a) pazar / tárhávisko; alış veriş / hándel veşci; bazırgân / kūpec; lâzım getürmeye / trebá ná k'ermáš; adam çok / vele lūzej; adamça gezer / ják človek' xozic; bildim / znám; bilmedim / ne znám; oldu / stálo; olmadı / ne stálo; dürlü dürlü şey satarlar / vele rečej predájo; ajderha / źmejevátí; yoluylan / darohá; ormā gideceyim / do lásū pojedū; odun kes / drová rubáj; varmam / ne bende; işi var / inśá zelo; gidmem / ne pūjde; bir yere / niná mejsco; bir kaç gün soñra / pośle k'ilkà dneĵ potemū; evde işi var / u domá rábotá jest; boşlu işleri / tá pružná rábotá; odun keseyim / drová ronbác; kestim / ronbál; hazır / hátovije; başka yere gideceyim / zá inśim pojedū; keyfi / márūdá; beygir yokdur / koná ne máš; pek savukdur / bárzdo źimno (8b) kim bilir olacak / xto k'edí benze; daha umudum var / ješče námniláx jest; gideyim / pūjde; meyva ācı / fruktove drevo; çıkarmaya / dobivác; diktim elma / posázil jáblonk'i; armut / grūšk'i; meyva ācı / drevo fruktove; izin yokdur / poźvolená ne mám; babam salvermeyir / ocec ne pūščá; istimem bu işleri / ne xcá tej rabotí; vaz geştim bu şeyleri / já ostonpil tej rabotí; sâ tarafına / pravá stroná; sol tarafa / levá stroná; evde mi senin ev sahabı / u domá tvoĵ háspádár; evdedir / u domá; ne lâzım / ná što; var mı onda beygir / či jest kon; vardır / jest; ben yola gitmeye / já v darohe jexác; uzak mı / či daleko; yakındır / blisko (9a) pek uzak digildür / ni dáleko; ahşama geliris / do axşamu prijezem; peki / dobre; ne veresinis / što dáši; niyi stersen / što xočeš; bir altmışlık verirsin; šeśc zlotix káli daši; giderim / pojedū; peki / dobre; koş beygiri arabaya / u vos káná zápreháĵ; eylen azacık / začákáj troxo; ben giderim evine / já pájdū dá domu; şeyleri alırım / reči záberū; geldin mi / či prišev; hazır

⁷ Recte *yigirmi*.

mi / či hátov; hazır / hátov; otur arabaya / sádáj ná vūs: yola git / ná darohu
 jec: çabuk git / prendko jec; kov beygiri / páhánáj kána; dur / stoj; ben inderim
 arabadan / já zlazū z vožā; suale derim / zápitájūše; iyi mi yol / či dobra darohá;
 sorsana / spitáj; hayda git / jec; o semte git / v hetuju stáranu; yayaş yayaş /
 pávoli pávoli; şimdi git / ciper jec; yakındır / blisko; görünüyor / vže tojo mejsco
 videc; bu mi yeri / či heto tojo mejsco (9b) odır / tojo; budur / heto; bu eve
 gel / pod heti dom; çek buraya avluya / ná heti dvor; dur bunda / stoj hetá;
 lâzım inmeye / trebá žlešci; verim bana ahça / dajce mne hroši; al canım / vážmi
 dūšá; hayda geri git / jec sábe názád; evine git / da domu jec; Allaha smarladık
 / būváj zdárov; sefa geldi / jec zdarov; hoş geldi / jec zdarov; Allah selâmetler
 / ščešlivá dárohá; salaçaklarlan / zdárov sábe jec; şimdi / teráz; başka / inša;
 dürlü / gátūnek; söylemesi / mová; vardur / jest; ayı / mezvec; kurt / vilk; tiki
 / lis; tavşan / zájonc; canavarları / žverí; orman kuşlar / lesnije ptáš'k'i; yaban
 kuşlar / žik'e ptáš'k'i; ufak kuşlar / mále ptáš'k'i (10a) yaban ördek / žiká káčká;
 yaban tavuk / žiká kūrā; yaban kurka / žiká indičká; kaz / hūš; dişi / sámicá;
 buldum / našov; tepeledim / pábiv; yavru / zeci; yavrular / zecej; deri / živix;
 tuttum / polápál; incidmedim / ne žágábál; atmaca kuş / velk'i ptáx; kara kuş /
 čární ptáx; karga / vroná; hacacık / jaskulká; yarı beyas yar / siyah buda karga
 / to jest srogá; ördek / káčká; geverçin / holūb; sinek / mūxá; böcek / kūžáká;
 yılın / vūž; kurt / robák ; gezeyir / xozí; çekerdek⁸ / konik'i; mahluk çokdur /
 latáje vele stvorene; küçük orman / málí les; çuha / sūkno; alaca / máterijá; bez
 / plūtno; benbeyas beyas bez / bárzdo belo plūtno; kaba bez / prosta plūtna; inçe
 bez / cenk'e plūtno; gülmek / kášūle; don / gáci; dektim / pášiv; dikmedim / ne
 šiv; yabtim / robil; yabmadım / ne robil; olmadı / ne stálo (10b) nashı / jákájá;
 büyük / velikájá; şemşek / máláncá; bistun aydınlık gündüz gibi / v šūdi stálo
 vidno ják v žen: olzaman onları gördüm / táhdí jix obáčiv; giderken / jak jání išli
 / olzaman yetiştim / táhdí dáhnáv; nashı pek gök gürleyer / ják mocno hrimic;
 büyük sesi / velik'i holás; nashı gök gürletti / ják záhrimalo; olzaman ben korktum
 / táhdí já sbáloxávša; gök gürleyer / hrimic; gürletti / hrimalo; olkadar / ták'i;
 yamur / došč; yaymış / išov; hemen yolda su oldu çok / ne možno ná darože vádi
 stálo mnoho; geçmeye imkân yok / ne prejexác prejce ne možno; bastı yamur /
 záliv došč; daha yaçak / ješče būže; amma büyük / ale velik'i; su çok / vádi mnoho
 (11a) sofra / stol; duruyor / stájic; kursana sofra / pástáv stol; otur sofraya /
 šádáj zá stol; yemek yelim / būzem ješci; etmek ver / xlebá dáj; kaşık ver / lošku
 daj; yoktur kaşık / ne máš lošk'i; bulsana / šūkáj; araçayım / būdu šūkác; vardır
 / či jest; var / jest; yokdur / ne máš; çorba ver / krupnik daj; şimdi / zaráz;
 vereyim / dam; hazırdır / hátovo; çapuk yesene / prenzej ješi; tamam⁹ etti mi
 / či pádjev; tamam¹⁰ ettim / pádjev; şükür barinin keremine / xválá Bohu Boh

⁸ Recte *çekirge*.

⁹ Recte *ta'am*.

¹⁰ Recte *ta'am*.

dav jezeno; Allaha şükür / xvalá Bohu; hayda git işine / izí do ráboti; beri gel / xázi šūdá; hayda gitsin / izi sábe; skemle / zedel; duruyor / stájic; yatıyor / ležic; kaldır / pádnimi; bana getir / mne prineši; ver elin(e) / daj mne v rúk'i; ben getüreyim / já pánásū; sana ağırdır / tábe cáško; sizleri ağırdır / vām cáško; bana ver / dajce mne; ben kuvvetliyim / já dūšši; alsana / veźmi (11b) çömlek / gárnek; duruyor / stájic; kırılmış / rázbivša; teste / zbán; sen ne getirüyor / što tí nešeš; bal doldurdum / mod nesū; ver bana, tatlı-mmı / daj mne či sálotk'i; al / veźmi; bıçak / noš; naslı keskin / ják'i ostrí; keskin diyildir / ne ostrí; biletsene / náostrij; yaş¹¹ yoktur / kámená ne máš; bulsana / nájzi; kısarak / kábila; yavrusu bardır / zicá jest; göbeli / žerebnájá; ağırdır cáškájá; kırat / šiví; beyas / belí; siyah / čorní; kırmızı / čirvoní; güzel / xároši; kuyruk / xvost; pek iyi kuyruk / dobrí xvost; başında beyas / ná háláve beleje; beyas yıldız / belejá gvezda; büyük kuyruk / velik'i xvost; kuruksız / bes xvostá; fena kuyruk / bláhi xvost; beyas / belí; kırmızı / čirvoní (12a) ilkyas oldu / vesná stálá; başladı ot çıkmaya yerden / začelá trává z žemi vixozic; yamur gitdi / došč pášov / çamur oldu / báloto stálo; ot biyemiş / trává velká; hiç çıkmaya / ne vixozí trává; kuru taprak / sūxá žeme; yoktur yamur / ne má dešžū; Allah yamur vermeye; Boh dešžu ne daje; inşallah / vola božajá; Allah verir / Boh daśc; bulutlu hava / xmūrnojo nebo; o semte güneş dovdu / v toj stáráne hze slonce; yamur yayır / došč ize; bunda yakındır / tūt blisko; yayaçak / ici; büyük yamur geliyor / velik'i došč ize; küçük yamur / málí došč; bunda gelmes / šūdi ne pojze; semtlen gitdi / bokám pášov; onda var mı yamur / tám či biv došč; bize slatmadı / nás ne mámáčiv; azaçık serbti / troxo pákrápiv (12b) bize pek slattı / nás bárzo pámaciv; biz görmedik yamuru / mí ne báčili dašžū; bize zahre slattı / nám zbože pámaciv; size / vām; bizim kurudur / nášo sūxojo; yamurdan çürümüş / od dašžu páhnilo; kaskatı kalmış / t'am jáno prepálo; brak şunu / pákin heto; kalsın / nexáj zástájacca; yazıktır / škoda; bize lâzım diyildir / nám ne trebá; naslı çabuk dövşünüyor / ják prendko zbirájūc; adam çok / lūzej mnoho; çabuk yamur geliyor / prenzej došž náxozic; tırmık yoktur / hrabel ne mà; onda araba yakın yatıyor / on tám káloretá blisko ležec; arabaya / ná vože; üzerinde yatıyor / ná verxū ležec; ip var mı / verovká či jest; vardır / jest; unuttum almaya / záponáv vžác; naslı sen delisin / jak'i tí dūrní (13a) var git çabuk / izi prenzej; kab / vxápi; eylenme / ne bávşa; gitme / ne jezi; gönderey / názám(t) vernişa; naslı olacak / ják būze; böyle olacak / ták būze; al beygiri / āzmi koná; koş arabaya / zápraháj v vos; eve gidelim / da dom jec (13b) su / reká; bayır / hárá; kır / polo; uzak mı / daleko; şişe / flášká; çivi / cvik; kayış / remen; papuçları / čáravik'i; çizme / boti; fez / jármolká; sarık / závoj; kalpak / šapká; meşter / mešti; çebi / kišená; balta / sák'erá; demir / železo; bakır / mez; gümüş / srebro; altın / złoto; çevher taşı / dāment; pahalı / dáráhi; çuha / sūkno; yeşil / želono; mavi / šino; arpa / ječmen; kara bağday / hriká; yulaf / āvos; boğday / pšánicá; covdar / žito; grax; hárox; bakla

¹¹ Misspelling, recte *taş* 'stone'.

/ bob; pirinç / riž; fundık / ârexi; badem / figi;¹² yüzüm / rázink'i; eyrik / šliví; armut / hrūši; elma / jábliká; biber / perec; lahna / kápūstá; yah / mašlo; zeytun yah / âlivá; yamurtan / jájcá; torbası / torbá; sepet / košik; raf / pálicá; fuça / bočká; diresi / skūrá / keçe / kázá (14a) fildiş / blon; ateş / âhon; kemür / vohol; yanayır / háric; yaktım / zápáliv; yanmış / hárelo; yeter / būze; yanayır / hárec; pişir yemek / zvaric ješci; pişirmeye yemegi / váric ješci; bişirdim / zvariv; hazır / vže hátovo; yemeye isterim / ješci xáčū; samun / bŭlká; yaprak / lišco; kâhat / páper; çiçek / kvetk'i; taş duvar / mŭrevaná šcená; çekiş / málátok; eyer / kŭlbáká; mızrak / zídá; kılıç / páláš; zengi / strimono; piline bağla / da pojasá pričepi; haşa / čáprák; ok / lŭk; yaya / strelká; ipi ince / šnŭrok; çekmeli; nápáci; at / strálác; attım / streliv; tüfek / fŭzījá; barut / poráx; kruşum / kŭlā; dovladur / nábic; ateş atmalı / vistrelic; attım / streliv; tob / armátá; küçük tob / málájá armátá; büyük tob / velikájá armátá; piştavlar / pistáleti (14b) bir / jeden; kısıdır / károtk'i; asker / vojsko; uzun / douhi; yaya asker / pešo vojsko; yayaylan / pexotam; atlı asker / káválerijá; gideyir / ize; kale / fárcijá; tabiyya / vál; endaze / lok'ec; karış / pjezi; bir adım / âžin stŭpin; kan / krok;¹³ terledim / spácev; yoruldu / umárivša; kulaç / šažen; ayna lŭstro; çengi / krŭk; bak / hlán; sıçra / skŭč; yad / láš; uyumaya / spác; uyuyor / spic; dive / verblŭd; kedi / kot; şehir / mesto; mizar / mižar; kabrı / máhilā; yüzüm / vināhrad; fījni / višni; anahtar / klŭč; kilit / zámok; kuyu / jámá; yar / rov; kilittim / zámknŭv; aştım / adamknŭv; aç / adamkni; pek / mocno; ur / vitni; urma / ne bi; gece / noč; görünür / vidno; güneş / slonco; doayır / sxozic; sıcak / horáco; yakayır / peče (15a) güneş kavuştu / slonco zášlo; rözgâr / večer;¹⁴ ay / mesec; dovdı / zışov; tekerlek / kolo; tekerlekler / kolá; budkası / būdká; düvme / gŭzik; şarvar / šáravári; sunduk / skrinká; yemeni / hŭstká; mektub yazmalı eve / list nápisác dá domu; yaz / nápiši; bilürim / umejŭ; ur buna / bij jáho; onları / jix; size / vás; aradım / šŭkáv; su isterim / vádí xáčū; iç / nápišá; derin / hliboko; sıcak / coplo; tatlı diyil / ne smášno; fenadır / britkojo; biz deleriz / mí xočem; daha gitmeye / dalej ici; nereye gidersin / hže izece; biz buraya geldik / mí šŭdí prišli; neyestersen / čáho ví; geldi / prišli; geçenmeye geldi / žic prišli; yengeç / rák; deniz / moro; kayık / lotká; gemi / âkrent; kanat / liná; direk / makštá; deniz kuşlar / morsk'ijá ptašk'i; deniz kuş / morská ptašká; gemi geliyor / âkrent ize; şeker / oŭk'er (15b) kahve / kává; rakı / háralká; arpa su / pivo; kumara / kárti; das oynar musun / šášk'i hrác; çengi / mŭzikánt; çal / hrá; çalayır / hrajá; cınayır / táncŭje; evlidir / ženáti; bekâr / ne ženátí; kadın sende var mı / či žonkŭ máješ; koça kadın / bábá; bek ihtiyar / zed; burgu / švider; emice / zecko; teyze / cotká; kız kardaşı / šestrá; kardeş / brát; yazıcı / pisár; mehane / kárčmá; mehaneci / šinkárká; buz / lod; kar / šneh; dondu / zamarzlo; terzi / kravec; demirci / kávál; nerede terzi

¹² Wrong translation, Turkish meaning is 'almond'.

¹³ Misspelling, recte *krov* 'blood'.

¹⁴ Wrong translation, Turkish meaning is 'wind'.

rubaya oturur / hze tūt kravec žive; neredede dekici / hze zūt šávec; dekici / šávec; gemüşci / zlotnik'; sıraç / rimár; dülger / cešál; lazım gitmeye / trebá pájci; şimdi gelirim / zaráz pridū; sokak / ūlicá; hangi mahalede / ná kátorej ūlici; haydud / rázbojnik; haydudlar / rázbojnik'i; (16a) çok mı / či mnoho; az mı / či málo; ihtiyar / stáří; genci adam; mládí čálávek; sâ / zdaroví; kuvvetli / dūži; yular / ūzdečká; beygiri koy / ná káná zláži; lazım koymaya / trebá zlážic; demir / železo; ağzıya beygiri koy / ū rot kánū páláži; çocuklar / hlopci; kızlar / zevčátá; evli / ženáti; bekâr / na ženáti; kadın var mı / žonku máješ; yokdur kadın / ne máš žonk'i; yemek / jádūc; yeyeler tamam ittiler / jání vže pádjeli; yediler / či jeli (16b) bir / āžin; iki / dvá; üç / trí; dört / čátirí; beş / pác ; altı / šešc; yedi / šem; sekiz / ošim; dokuz / zevec; on / zešec; onbir / āžináccác; oniki / dvanáccác; onüç / trináccác; ondört / čátirnáccac; onbeş / petnáccác; onaltı / šesnàccác; onyeddi / šemnáccác; onsekiz / ošimnáccác; ondokuz / zevetnáccác; yigirmi / dvaccác; otuz / tricccác; kırk / sorák; elli / penzesont; altmış / šešzesont; yetmiş / šemzesát; sekiz¹⁵ / ašimže(sat); doksan / zeveczišát; yüz / sto; biñ / tišonc (17a) cuma gün / pátnicá; cuma ertesi / súbotá; pazar gün / nezele; pazar ertesi / ponezelek; salı / vtorek; çarşamba / šreda; berşembe / čecver; cuma gün / v pátnicu; çumartesi / v subotu; pazar gün / v nezele; pazar ertesi / v ponezelek; salı günü / ve vtorek; çarşamba günü / v šeredu; perşembe günü / v čecver; ze zaman olacak ramazan / káli būže ramazán; kaç gün / zá mnoho zon; boynuz / roh; boynuzı / rohí; kamçık / kánčuk; kütük / káloda; kabuk āçta / karana dreve; zingin / báháti; karib / ūbohi; doyrumalı / nákármic; yesin / pádješc (17b) karanlıktır / comno; baksana / pilnūj; hizmetkâr / slūžonci; dök / vili; döktüm / viliv; doldur / náli; doldurdum / náliv; koy / pástáv; koydum / pástáviv; tüteyir / dim; yangın / požer; yanayır / háric; yandı / zahárelo; tarak / hreben; ine / holká; iplik / nitká; dikmeli / zášic; diktim / zašiv; delik oldu / rázpárolášo; yırt/t/ım pázerlášo; soğan / cibūle; sarmusak / česnok; avuç / morkvá; lahna / kápūstá; filcan / šklánká, felizánká; tençere / kácolek; tava / skvaradá; uyuku bastı / son maric; [u]yuklamaya isterim / spác xáčü; kalktım / vstáv; lazım uyumaya / trebá umiccá; bulaştım / pákáčávšá; sil / obetrij; ikamalı / obmij; kurutsana / visūš; kurudı / viselilo; yatak / pášcel; mum yanayır / švečká háric; sönmüş / pátoxlá; söndürsene mum / švečku patuši (18a) su isterim / vádí xáčü; nápoj; açlar yatıyır / drevo ležic; ağlayır / plačá; güleyir / šmijeccá; dargın / šeržití; deriliyir / šerdūja; söylesene / hávárí, mávčí; şamata atma / ne kričeca; ne gülersin / čáho šmiješšá; ağladım / plákáv; ben sana rica ve niyaz ederim / já u cibe prášū; bir yeri boş yok mı / ādnáho mej[s]cá párožnáho či ne má; kiraylan tutmaya / ná nác; isterim kışlanmaya / xáčü perazimávác; yok mı adam ruşça bilen / či ne má čáláveká što pá rūskū umeje; bilmez / ne znáju; yokdur / ne máš (18b) sen nerelesin / ví od kūda / biz Moskov tarafundan / mí z máskávskáj stáraní; ne istersen / čáxo xoćece; biz öğrenmeye 'ilm-ü-'amel / mí páūčicá náūkí; naslı eylemeye; okumak

¹⁵ Recte *seksen* 'eighty', according to the Byelorussian meaning.

içün / čitác; hem dili öğrenmeye / ješče i jeziká páučiccá; çeşit ben istemem / š bik já ni xáčū; yok mı sizde bir eye hizmet etmeye / či ne má u vás āduáho páná slūžbi činic; ben boş olmayam / káb já párožni ne biv; kazanmaya / zárabic; be- dahava kimse vermes nixto / darmá ni dašc; kazanmaya dilerim / já xáčū zárabic (19a) sabah sayrullah¹⁶ / žen dobří; akabetler hayrullah / názád odpovec; ahşam hayrullah / ná zdarovjo; Allah razo osun / já uženční; urlara Allah / ščešlivaja darohá; sana da urlara Allah / tákže i tábe ščašlivajá daroha; Allah ta'ala bin bin berekat versin / nexáj tebe Boh sbor dašc; Allah razo osun / Boh uženční (19b) bozdur bana altun / rážmeni mne čirvoncá; bacaklı / što z náhámí; saraf bunda var mı / veksél tūt' hže jest; bozdurmaya / rážmenic; nerede etmek sa- tralar / hže xleb pradažūc; bu naslı birer para / či to pá ādnoj pári; bir gruş / āžin lev; otuz para / tri zlotí; beşlik / pác pár; ben bilmem söylemeye türçe / já ne umeju hávaric pá tūrecku; uşak / xlopec; tanzaru / večork'i; tuz / sol; çereme / nápášc; ceviz / ārexí vlosk'e; fundık / ārexí; Jássí, Váslūhi, Bárlát, Fokšání, Rūbnik, Bižová, Būkárešt, Žūrža, Ruščūk (20a) buna zev / žendobri; buna da menaca / tak i tebe žendobri; buna vreme / dobri večer; remadit senatos / bujca zdarovi; merči senatos / ižece zdarovi; maj jesti rušešti / či jest tut što pa rusku znaja; sbuni lamina rušešti / havari da mina pa rusku; jevnušti / ja ne znaju; maldavanešti / pa maldavsku; vundi jesti kapitan / hže tut jest kapitan; spravni baštiv če spuni / spravnik bon snaja (20b) kiti parali / mnoho par; platišti / zaplacic; la orc / za ječmen; jesti fina / jest seno; la kaj / dla kana; una / āžin; dov / dva; tri / tri; patri / čatiri; cinc / pac; šesi / šesc; šešti / šem; opti / osmi; zeci / zesec; cinspreci / petnaccac; la ješ drum drepti / či dobra daroha da Jas / mi jesti la hojs la čala / či nima časom nacerovana levo; padrepti / prosto; noj jesti / nema; kiti časi / či mnoho vorst / vondi; hže; la ādaji kulkat / stancija perenačavac; vundi krečma / hže tut karčma; sbundi drebti / havari pravdu.

Vocabulary*

āç 8b — tree, G. *āç*, t. *ağaç*

adamça 8a — humanly, T. *adamcasına*

ahça 1b — money, silver coin, T. *akçe*, *akça*

ahşam 1b — evening, G. *auşam*, T. *akşam*

akabet 19a — in a complex *akabetler hayrullah* — next to, afterwards

akıl kayat- 7b — take leave of one's senses, T. *aklını kaybet-*

alaca 10a — colored, striped fabric

¹⁶ Misspelling, recte *hayrullah* 'good-by'.

* The Vocabulary contains only words which differ phonetically or lexically from modern, standard Turkish.

- altun* 19a — gold, gold coin, Ottoman *altun*, T. *altın*
arpa su 15b — beer, G. *arpa suyu*
azaçık 9a — a little, T. *azıcık, azacık*
bağday 14a — wheat, see also *boğday*, T. *buğday*
barabar 6b — together, T. *beraber*
bari — in a complex *bari Hüda* 5a, 11a — God, T. *bari -God, hüda - God*
barsak 5b — intestines, T. *bağırsak*
bazirgân 7b — merchant, Ottoman *bazirgân, bezirgân*
bedahava 18a — free of charge, T. *bedava*
bicmeye 7a — mow, reap, *orak bic-* mow, T. *biçmek*
bisbütün 10b — all, all of, quite, T. *büsbütün*
bişir- 14a, *bişür-* 7a, *pişir-* 14a — cook, bake
biye- 12a — grow up, G. *bümā*, T. *büyümek*
biyük 1b et passim — big, T. *büyük*
boğday 13b — wheat, T. *buğday*
böcek 10a — insect, T. *böcek*
budka 10a — (Slav.) shelter, T. *kulübe*
burın 2a — nose, T. *burun*
buza 7b — calf, G. *buzā*, T. *buzağı*
cevher taşı 13b, diament, G. *cafayır taşı*, T. *cevher* — precious stone
covdar 13b — oats, T. *çavdar*
çabuk, çapuk 10b — fast, quick, T. *çabuk*
ceb 13a — pocket, T. *cep*
çekerdek 10 — merry, T. *çekirge*
çengi I 14b — hook, T. *çengel*
çengi II 15b — musician, T. *çengi*
çereme 19b — punishment, G. *ceremā*, T. *cereme, cerime*
çi 7b — wet, humid, G. *çī*, T. *çiğ*
çoçak 5a — baby, T. *çocuk*
çoçok 16a — boy, T. *çocuk*
çömlək 11b — pot, T. *çölmek*
das 15b — chess, T. *satranç*
dek- see *dik-*
dekici 15b — taylor, T. *dikici*
dele-, dile- 15a — ask, want, T. *dilemek*
deri 10a — alive, T. *diri*
deril- 18a — be angry, T. *darılmak*
deyermen 7a — mill, G. *dermen*, T. *değirmen*
degil, diyil 8b — not, no, G. *dil*, T. *değil*
dik- 10a — sew
dinne- 5a — listen, G. *dinnemā*, T. *dinlemek*
dire 13b — skin, T. *deri*
dive 14a — camel, T. *deve*
dog- 14b — rise, G. *dūmā*, T. *doğmak*
doladur- 14a — load, T. *doldurmak* — fill, load
dov- 12a, 15a, see *dog-*
dovlat- 14a — beat up, T. *dövülmek* — be beaten
doyrur- 17a — feed, T. *doyurmak*
dövşür- 7b, 12b — collect, T. *devşirmek*
dürlü 1b — kind, of various kinds, Ottoman *dürlü*, T. *türlü*

- düvme* 14a — button, G. *dümä*, T. *düğme*
emice 15b — baby, T. *emici* — suckling, dialect — breast
endaze 14b — ell, G. *endezä*
er 5a — man
etmek 11a — bread, Ottoman *etmek*, T. *ekmek*
eye 8b — master, owner, Ottoman *eğē*, eye
eyrik 13b — plum, T. *erik*
fuça 13b — barrel, T. *fıçı*
fundık 13b, 19b — hazelnut, G. *fındık*, *funduk*, Ottoman *funduk*
fijni 14b — cherry, T. *vişne*
filcan 17b — cup, glass, G. *filcan*, T. *fincan*
geçe 14b — night, T. *gece*
geçenmeye 5a — live, gain, earn, T. *geçinmek*
gedür- 7a — see *getür-*
gemişci 15b — goldsmith, T. *gümüşçü*
getür- 8a — bring, fetch
gevercin 10a — pigeon, T. *güvercin*
gey- 6b — dress, G. *gīmā*, T. *giymek*
grah 13b (Slav.) — pease, T. *nohut*
gruş 2b, 19b — penny, money
guruş 16b — penny, money, silver, G. *guruş*, *groş* Ottoman *guruş*, T. *kuruş*
gübeg 2a, 5a, 6a — stomach, belly, T. *göbek* — navel
gülmek 10a — shirt, G. *gölmek*, T. *gömlək*
gürle- in composition *gök gürle-* 10b — thunder
hacacık 10a — swallow, T. *kırlangıç*
heman, 2a, *hemen* 10b — at once
hizmekâr 17b — servant, T. *hizmetkâr*
içün 18b — for, in order to, Ottoman *içün*, T. *için*
ika- 17b — wash, G. *ika-*, T. *yıkamak*
ilm in composition *ilm ü amel* 16b — science, T. theory and practice
inçe 10a — thin, T. *ince*
ine 17b — needle, G. *inā*, T. *iğne*
it — 16a — do, make, T. *etmek*
kab- 13a — catch, T. *kapmak*
kahat 14a — paper, G. *kiyat*, T. *kâğıt*
kamçık 17a — cowhide, whip, T. *kamçı*
kara boğday 13b — buckwheat
karib 17a — poor, G. *garib*, T. *garip* — strange, foreign
kart 7b — old
kavuş- in composition *güneş kavuş-* 14b — set down, G. *kauşmā*
kayat- in composition *aklın kayattı* 1b, 7b — take leave of one's senses, T. *aklını kaybetmek*
kilit- k4b — lock up, T. *kilitlemek*
kılıç 14a — sword, saber, T. *kılıç*
koça kadın 15b — old woman, T. *koca kadın*
kruşum 14a — ball, T. *kurşun* — lead, ball
kurka (Slav.) in composition *yaban kurka* 10a — wild turkey, hen
küçek 2a — small
küçük 1b — small
lahna 13b — cabbage, G. *lāna*, T. *lahana*

- mahale* 15b — street, T. *mahalle* — quarter of a town, district
manda öküz 15b — buffalo, T. *manda*
mehane 15b — tavern, inn, T. *meyhane* — wineshop, tavern
mehancci 15b — innkeeper, T. *meyhancci* — owner of wineshop, innkeeper
minasib 5a — suitable, appropriate, T. *münasip*
müsülman dili 5a — Turkish language, literally “Muslim language”
nash 1b *et passim* — how, what, T. *nasıl*
necesi 6b — see nice, *nicesi*
nice, nicesi 6a, 6b — how, G. *nicā*
ol in composition *olzaman* 1b — at that time; *olkadr* 3a, *olkadar* 1b — so many, so much
paha 2b — price, G. *pā*
pançar 1b — beet, T. *pancar*
pençeri 7a — window, G. *pençerä*, T. *penecere*
perçem 5b — hair, T. *curl*
pil 14a — waist, T. *bel*
piştav 14a — pistol, G. *pištof*, T. *piştov*
razo 19a — consistent, peaceful, T. *razi*
risimçi 2a — artist, T. *ressam* artist, painter
rözgâr 15a — wind, T. *rüzgâr*
ruşça 18a — Russian, T. *Ruşça*
sa, sa'a 6a — healthy, G. *sā*, T. *sağ*
sahab in composition *ev sahabı* 8b — householder, owner, G. *sābi*, T. *sahip*
salçaklarlan 9b — farewell
salver- 8b — let, leave, T. *salvermek*
samun 14a — roll, T. *somun*
saraf 19b — bill of exchange, T. *sarrafi* — money changer
sarmusak 17b — garlic, T. *sarmısak*
sattın 7a, 7b — sale, T. *satın*
savuk 8a — cold, T. *soğuk*
semt 9a — side; *semtlen* 12a — aside, T. *quarter, direction*
sıraç 15b — harnessmaker, T. *saraç*
skemnle 11a — stool, G. *skemlā skemnā*, T. *iskemle*
slat- 12a — wet, soak, G. *yıslatmā*, T. *ıslatmak*
smarla- 1b — command, order, in composition *Allaha smarladık* — good-bye, T. *ısmarlamak*
sölemeye 9b, 19b — speak, talk, G. *sölemā*, T. *söylemek*
söyle- 18a — speak
Stanbul 6b — Istanbul, G. *Stambol*, T. *Istanbul*
ste- 9a — want, T. *istemek*
sunduk 14a — chest, coffer, T. *sandık*
şarvar 15a — galligaskins, shalvar, T. *şalvar*
şemşek 10b — lightning, T. *şimşek*
şit- 5a, *işit-* 5a — hear, listen
şkenbe 5b — tripe, G. *şkembä*, T. *işkembe*
Şurcu' 6b — *Rushchuk* (town)
tabiya 14b — dike, T. *tabya*
tanzaru (Moldavian) 19b — dancing evening, entertainment
taprak 12a — soil, T. *toprak*
tengere 17b — kettle, T. *tencere*
tepe in composition *tepeye komak* 7a — hoe (crops)

- tepele-* 10a — shoot, shoot bird, T. *kill*
teste 11b — jug, ewer, T. *testi*
tiki 9b — fox, T. *tilki*
toğrı 2a — to, towards, G. *dōru*, T. *doğru*
türçe 19b — Turkish, T. *Türkçe*
ur 19a — prosperity, happiness, T. *uğur*
ur- 14b — beat, G. *urmā*, T. *vurmak*
uyuku 17b — dream, T. *uyku*
uyuklamaya 17b; *uyumaya* 14b — sleep, T. *uyumak*
ya- 10b — rain, G. *yāmā*, T. *yağmak*
yab- 10a — work, do, T. *yapmak*
yacak 1b — it will be, T. *olacak*
yahya 2a — administrator, T. *kâhya*
yamur 10b — rain, G. *yāmur*; *yamur bas-* 10b — rain heavy, T. *yağmur*
yamurtan 13b — egg, T. *yumurta*
yaparak 14a — leaf, T. *yaprak*
yay- 14a — go, walk, T. spread, propagate
yayaylan 14b — by foot, T. *yaya*
yayaş 1b — slowly, T. *yavaş*
yegirmi 16b — twenty, Ottoman *yigirmi*, T. *yirmi*
yengeç 14b — cray-fish, G. *engeç*
yılan 10a — serpent, snake, T. *yılan*
yok- 3a — burn, T. *yakmak*
yüzüm 13b — grapes, raisin, T. *üzüm*
zengi 14a — stirrup, T. *üzengi*
zeytun 13b — oil, olive, Ottoman *zeytun*, T. *zeytin*
zingin 17a — rich, T. *zengin*

Abbreviations

G. = Gagauz

Slav. = Slavonic (Byelorussian-Polish)

T. = Turkish